

JEKYLL & HYDE

1. Fitxa tècnica

Director: David Wickes

Guió: David Wickes a partir de l'obra de R.L. Stevenson: *El cas misteriós del Dr. Jekyll i Mr. Hyde*

Actors

Michael Caine	Hr. Henry Jekyll
Michael Caine	Mr. Edward Hyde
Cheryl Ladd	Sara Crawford
Joss Ackland	Charles Lyon
Rodand Pickup	Jefrey Utterson
Diane Keen	Annabel
David Schofield	Snape

Música: John Cameron

Fotografia: Norman G. Langley

Nacionalitat: Anglaterra, 1989

Duració : 96' aprox.

2. Resum de la pel·lícula

El Dr. Jekyll és un metge eminent i considerat, que viu a Londres. Vidu en primeres núpcies, la germana de la dona n'està enamorada i es volen prometre. El pare de la noia, també metge no veu amb bons ulls les idees del futur gendre i no vol sentir parlar de casament. Jekyll, per poder donar sortida a la ràbia i a les energies reprimides, gràcies a una droga que ell mateix prepara, adquireix una doble personalitat, deixant que els seus desitjos acampin. D'entrada sembla que controla i domina els efectes del fàrmac, però poc a poc aquest té cada vegada un efecte més curt i, per tant, l'aboca a un desenllaç inevitable. Es una denuncia de la societat victoriana que tenia dues cares, la formal i educada, i la malèvola i perniciosa.

3. Selecció de les escenes del DVD

1. Londres 1889
2. Henry Jekyll
3. En el laboratori
4. Mr. Hyde
5. Contra Lanyon
6. Reunió familiar
7. Agressió brutal
8. Noves perspectives
9. Explicacions
10. La persecució
11. Sense control
12. L'ànima humana

4. Presentació pel professor

Escrit el 1886 el relat té una vigència extraordinària. El Dr. Jekyll i Mr. Hyde, aquest personatge doble, fou creació de l'escriptor escocès Robert Louis Stevenson (Robert Louis Balfour), nascut a Edimburg l'any 1850 i mort el 1894 a Vailima, nom de la casa que construï a l'illa d'Upolu, a Samoa, on va anar a viure i on era conegut pels nadius pel nom de Tusitala (el que conta contes). Stevenson va escriure algunes de les novel·les d'aventures més emblemàtiques per a moltes generacions (*La illa del tresor*, 1883, *La fletxa negra*, 1888

L'obra que ens ocupa reflecteix molt clarament la societat victoriana de l'època quan una moral estricta i d'aparences convivia amb grans baixeses morals que no eren considerades, "no existien". No és estrany tampoc que dos anys després de la publicació de la novel·la aparegués un personatge tan sinistre com Jack l'esbudellador, que sembla que era un cirurgià de l'alta societat.

A la pàgina web : www.doctorjekyll.net (hi ha el text de l'obra teatral)

Recomanem vivament al professorat que llegeixi l'obra original que trobarà editada a Quaderns crema, en traducció de Salvador Oliva. Així tindrà opinió a l'hora de triar la versió que vulgui passar o almenys sabrà on hi ha canvis importants en la interpretació cinematogràfica de l'obra.

4.1. Les versions

La versió de Wickes, de la qual partim, com quasi totes una *per-versió*. L'hem triat perquè es de bon trobar i no resulta pitjor que d'altres. En tot cas sobre el tema de les versions se'n podria fer una sessió. Aquí anotem només dos aspectes: el quantitatiu i el qualitatiu. Quan al quantitatiu, apuntem només algunes de la seixantena de versions que coneixem, segurament aquí trobareu les més conegudes i les que han estat editades en vídeo o en DVD; però si algú vol més informació en trobarà al llibre del Grup Embolic, *Cinema i filosofia*, pàg. 110.

Algunes versions a tenir en compte:

- “Doctor Jekyll and Mr. Hyde” dirigida per Robertson l'any 1920,. EUA, Fou la primera gran versió. El protagonista fou John Barrymore
- “Dr. Jekyll i Mr. Hyde”, de Rouben Mamounian, EUA, 1932, amb Fredrich March i Myriam Hopkins. Fou la primera versió parlada.
- “L'estrany cas del Dr. Jekyll i Mr. Hyde”, de Victor Fleming, 1941, amb Spencer Tracy i Ingrid Bergman. Probablement la més coneguda.
- “El testamento” del Dr. Cordelier, 1959, de Jean Renoir
- “Les dues cares del Dr. Jekyll”, 1960, de Terence Fisher
- “Doctor Jekyll y su hermana Hyde”, (Dr. Jekyll and Sister Hyde), GB, 1971. Director: Roy Ward Baker. Interprets: Ralph Bates, Martine Beswick, Gerald Sim, Lewis Fiander.
- “Mary Reilly” de Stephen Frears, EUA, 1996, amb Júlia Roberts com a protagonista, basada en una novel·la de Valerie Martín

4.2. Sobre l'adaptació de la novel·la

Plantejar-nos el tema de com adaptar al cinema una obra literària ens pot dur a llegir algun fragment de la novel·la i després a visionar el moment corresponent a la gravació. Aquí anotem alguns aspectes sorprenents de gairebé totes les versions:

-Hi ha una reestructuració narrativa. No se segueix el fil de l'obra literària

-L'ordre cronològic dels fets està posat al servei d'una visualització lineal, mentre que a l'obra literària hi ha unes seqüències més ordenades

-A l'obra el protagonisme de les dones és marginal, mentre que als films són presències sempre molt significatives (sovint triant actrius de renom). Tant que la promesa és modèlica, mentre que la prostituta és símbol dels baixos fons. Una educada i refinada, l'altra és ordinària i buscabregues.

-En alguna versió el Dr. Jekyll no té el caire altruista de voler eliminar el mal de la societat i, per tant la seva transformació té un caire inicial una tasca humanitària

Sobre el tema de l'adaptació, hem trobat un document interessant escrit per José Luis Borges que, com veureu, rebutja les distintes versions cinematogràfiques -en concret la de V. Fleming-, perquè creu que simplifiquen el problema moral que planteja Stevenson. Part de la crítica de Borges es pot aplicar perfectament a la versió que proposem. Reproduïm el text en versió original:

El Dr. Jekyll y Edward Hyde, transformados.

"Hollywood, por tercera vez, ha difamado a Robert Louis Stevenson. Esta difamación se titula *El hombre y la bestia*: la ha perpetrado Victor Fleming, que repite con aciaga fidelidad los errores estéticos y morales de la versión (de la perversión) de Mamoulian. Empiezo por los últimos, los morales. En la novela de 1886, el doctor Jekyll es moralmente dual, como lo son todos los hombres, en tanto que su hipóstasis -Edward Hyde- es malvada sin tregua y sin aleación en el film de 1941, el doctor Jekyll es un joven patólogo que ejerce la castidad, en tanto que su hipóstasis -Hyde- es un calavera, con rasgos de sadista y de acróbata. El Bien, para los pensadores de Hollywood, es el noviazgo con la pudorosa y pudiente Miss Lana Turner; el Mal (que de tal modo preocupó a David Hume y a los heresiarcas de Alejandría), la cohabitación ilegal con Froken Ingrid Bergman o Miriam Hopkins. Inútil advertir que Stevenson es del todo inocente de esa limitación o deformación del problema. En el capítulo final de la obra, declara los defectos de Jekyll: la sensualidad y la hipocresía; en uno de los *Ethical Studies* -año de 1888- quiere enumerar "todas las manifestaciones de lo verdaderamente diabólico" y propone esta lista: "la envidia, la malignidad, la mentira, el silencio mezquino, la verdad calumniosa, el difamador, el pequeño tirano, el quejoso envenenador de la vida doméstica". (Yo afirmaré que la ética no abarca los hechos sexuales, si no los contaminan la traición, la codicia, o la vanidad.)

La estructura del film es aún más rudimental que su teología. En el libro, la identidad de Jekyll y de Hyde es una sorpresa: el autor la

reserva para el final del noveno capítulo. El relato alegórico finge ser un cuento policial; no hay lector que adivine que Hyde y Jekyll son la misma persona; el propio título nos hace postular que son dos. Nada tan fácil como trasladar al cinematógrafo ese procedimiento. Imaginemos cualquier problema policial: dos actores que el público reconoce figuran en la trama (George Raft y Spencer Tracy, digamos); pueden usar palabras análogas, pueden mencionar hechos que presuponen un pasado común; cuando el problema es indescifrable, uno de ellos absorbe la droga mágica y se cambia en el otro. (Por supuesto, la buena ejecución de este plan comportaría dos o tres reajustes fonéticos: la modificación de los nombres de los protagonistas.) Más civilizado que yo, Victor Fleming elude todo asombro y todo misterio: en las escenas iniciales del film, Spencer Tracy apura sin miedo el versátil brebaje y se transforma en Spencer Tracy con distinta peluca y rasgos negroides.

Más allá de la parábola dualista de Stevenson y cerca de la *Asamblea de los pájaros* que compuso (en el siglo XII de nuestra era) Farid ud-din Attar, podemos concebir un film panteísta, cuyos cuantiosos personajes, al fin, se resuelven en Uno, que es perdurable.

Aunque resulta una evidencia, es necesario aclarar que el presente texto no fue concebido en el marco del presente ciclo de cine. Pertenece a Jorge Luis Borges. Si lo incluimos aquí es porque, como se verá, su pertinencia y claridad hacen de él un texto imprescindible. Ello no debe sorprender. Por el contrario, resulta una grata constatación el apreciar que un comentario sobre el cine -como el cine mismo- se agiganta con el tiempo cuando está concebido con lucidez.”
Jorge Luis Borges

Otros escritos del propio Borges sobre cine, e igualmente recomendables, son *Sobre el doblaje y films* que, como el texto que aquí reproducimos con expresa autorización de Emecé Editores, pertenecen a la reedición de 1955 de la obra *Discusión* (1932). .

5. Visualització

Film que cal veure tot seguit, perquè si no es perd el fil i l'emoció de la narració. Però com fa l'autor a l'obra, es pot anar creant un ambient d'expectativa tallant el film en algunes escenes i provocant hipòtesis de com creuen que continuarà.

Es pot orientar la visualització tenint en compte els aspectes sobre RECERCA CIENTÍFICA i les distintes postures que es plantegen sobre el tema. També sobre l' EXPERIMENTACIÓ CIENTÍFICA i en especial l'EXPERIMENTACIÓ EN ÉSSERS HUMANS. I finalment sobre l'ÉTICA PROFESSIONAL.

6. Fitxa d'observació

EL QUE TU SAPS

- a. Creus que dintre teu hi ha una part bona i una de dolenta?
- b. Les saps reconèixer?
- c. Si tinguessis ple convenciment d'una cosa, d'un objectiu, donaries la vida?
- d. Creus que és lícit experimentar amb éssers humans?
- e. Voldries que experimentessin amb tu?
- f. És correcte que els científics experimentin amb ells mateixos?

SOBRE EL FILM

- 1 Distinció (i si s'escau també descripció) entre personatges principals i secundaris
- 2 Noms dels personatges principals i qui són (relacions familiars, professió, etc..)
- 3 Llocs i anys de l'acció (temps transcorregut entre l'inici i el final del film: anys, estacions, dies, hores, etc..)
- 4 Algun comentari important sobre el film: una frase, una imatge, una mirada, etc.
- 5 Temàtica que planteja a parer seu
- 6 Què és el més t'ha cridat l'atenció
- 7 Què creus que no has comprès?

Qüestions generals

1. Preguntes

- Es tracta d'una situació creïble o és un relat simbòlic?
- Coneixes alguna situació semblant a la vida real?
- Posa una creu als temes que també tracta a parer teu, tot justificant-los amb una escena, un comentari o una imatge:

- la competència professional
- la divisió de classes
- els mètodes policials
- l'experimentació científica
- la ignorància
- l'ètica mèdica
- la professionalitat
- la identitat
- l'argumentació

- l'experimentació en éssers humans
- la responsabilitat personal
- el bé o el mal
- la recerca científica
- ciència i moralitat
- responsabilitat del científic
- ètica de les professions

- Què te a veure amb la lectura de *Elisa*?

2. Els personatges

	<u>Dr. Jeckyll</u>	<u>Mr. Hyde</u>
Com són físicament		
Com actuen		
Com vesteixen		
Quins principis tenen		
Quins valors representen		

Altres personatges

Des de l'inici del visionat fixa't amb un dels personatges secundaris i ves seguint el que fan, com ho fan, etc. Alguns dels noms que et podem suggerir: Sara Crawford, Charles Lyon, Jeffrey Utterson, Annabel, Snape.

3. Pla de discussió

- Com es mostra físicament la part bona i com la dolenta del personatge?
- Hi ha una identificació entre bonic i correcte, i lleig i dolent?
- Com caracteritzaries el personatge en tant que bo i com en tant que dolent?
- Aquesta doble caracterització respon també a dos móns?
- Creus que hi ha algunes metàfores clares en aquesta història? Com és ara dia i nit, fosc i clar, món aparent i món amagat, classe alta i ciutadania exemplar i món suburbà, dones bones rosetes i clares, donotes malparlades, bones maneres i bons costums i violència i extorsió, etc.
- Tots tenim un costat bo i un de dolent?
- En tothom es dona la mateixa proporció?

Grans temes

1. Investigar científicament

Qüestions

- En què consisteix investigar científicament?
- Quin és el procés de la investigació científica?
- Perquè de vegades hi ha problemes entre ciència i ètica?
- Es tracta d'un tema d'experts o els diaris també en parlen de qüestions lligades a la recerca científica?

Text: La recerca científica

“La investigació científica no es limita a l'estudi dels fenòmens naturals, és a dir, a la observació d'esdeveniments que es produeixen espontàniament i que, per algun motiu, considera dignes d'atenció. La ciència moderna es fonamenta en gran part en els resultats dels experiments, els quals intervenen deliberadament en el món natural amb l'objectiu d'observar les conseqüències.(...)

El concepte d'experimentació abasta un àmbit tan enorme de tasques científiques, que no es pot definir amb precisió; però se sol suposar que té uns trets característics. Abans de res, un experiment és *empíric*, s'executa en el món quotidià, sobre objectes reals i dona resultats. Però un experiment es diferencia d'una simple observació pel fet de ser *artificial*. L'artificialitat d'un experiment demostra que ha de ser *intencional*. I finalment un experiment vertader ha de ser, en algun sentit *original*.”

John Ziman. *Introducción al estudio de las ciencias*, Págs. 34 i 35.

- Experimentació vol dir sempre "intervenció"
- Quina és la diferència entre observar i experimentar?
- Quina és la relació entre intencional i artificial?

2. L'experimentació científica.

- Algun comentarista de l'obra de Stevenson ha dit que Jekyll jugava a ser Déu, volent conèixer i dominar les dues tendències oposades dels humans. Creus que hi ha alguna cosa d'això?
- Quan comença a experimentar tant a la novel·la com a la pel·lícula sembla que el protagonista controla els efectes de la droga, què li passa al final?

Proposta de pautes internacionals per a la investigació biomèdica en éssers humans

(Document publicat el 1982 per la Organització Mundial de la salut, OMS, i Consell d'Organitzacions Internacionals de Ciències Mèdiques, CIOMS)

Principis ètics generals:

Tota investigació realitzada amb éssers humans s'ha de fer a partir de tres principis bàsics a) el respecte a les persones, b) la recerca del bé i c) la justícia.

a) el respecte a les persones implica el respecte a l'autonomia, és a dir, que cadascú exerceixi la seva capacitat d'autodeterminació, i a la protecció d'aquelles persones que no siguin autònomes.

b) la recerca del bé significa potenciar els beneficis al màxim, minimitzant el dany i l'error. Aquí entren els grans plans mèdics, les inversions sanitàries i la investigació en el camp mèdic.

c) la justícia. Significa la justícia distributiva, tractant a cada persona amb correcció i apropiadament.

Text: Poca fiabilitat

"Corria perill de mort, perquè la droga que tenia l'immens poder de commoure i controlar el reducte de la identitat era capaç d'aniquilar totalment el tabernacle immaterial que jo pretenia alterar. Només amb un petit error de dosi o en les circumstàncies que s'administrés. Però la temptació de portar a terme un experiment tant singular va vèncer, a la fi, tots els meus temors" R.L. Stevenson *El Dr. Jekyll i Mr. Hyde*, pàg. 102-103.

- Es lícit d'experimentar amb si mateix?
- Quins eren els perills als quals s'enfrontava?
- La temptació era com a humana o com a científica?

3. L'experimentació sobre éssers humans

"La experimentació sobre l'ésser humà no és una novetat. Però des de fa algunes desenes d'anys, s'ha estès de tal manera que quasi no és exagerat parlar de verdadera revolució. (...) Són nombrosos els investigadors en ciències humanes que s'esforcen aplicar el "mètode experimental" de la manera més estricta possible. La recerca de "l'objectivitat" els porta sovint a iniciatives atrevides: per no falsejar els resultats, observen a homes i dones sense el seu consentiment. L'inconvenient en el pla ètic, és que la curiositat científica condueix de vegades a indiscrecions caracteritzades, llegeixi's pura i simple violació de la vida privada. (...)" Pierre Tuillier, *Las pasiones del conocimiento*

- Diries que la iniciativa de Jekyll fou "atrevida"?
- Calen límits a la curiositat científica?
- Quina relació es pot establir entre ciència i ètica?

4. Activitat científica i moralitat

Qualitats ètiques de la ciència

La activitat científica és una escola de moral perquè, segons Bunge, permet l'adquisició i l'afiançament de certs hàbits o actituds morals:

1) Requereix honestedat intel·lectual, perquè fa necessària l'objectivitat, ja que un científic no es pot permetre l'autoengany i la manca de comprovació. Aquesta necessària honestedat comporta:

2) independència de judici o, el que és el mateix, **llibertat intel·lectual**, perquè no s'ha de doblegar a cap autoritat o pressió. Guanyar-se aquesta independència implica:

3) coratge intel·lectual per defensar la veritat per damunt de tot, al marge de les coaccions possibles, fins i tot de les que provenen d'un mateix. Aquest coratge està sustentat per:

4) passió per la llibertat intel·lectual o, el que és el mateix, estimació per les recerques obertes i possibles

5) sentit de la justícia, lluny de les servituds o esclavatges propis i aliens.

Les normes Mertonianes

El 1942 R.K. Merton va proposar un codi que havia de servir de guia als científics en la seva tasca professional. Així com els metges basen la seva conducta ètica en el jurament hipocràtic, també els científics podien tenir un codi consensuat.

Les normes mertonianes es poden resumir així:

Comunalisme: la ciència és coneixement públic i ha d'estar a disposició de tothom. És a dir, els resultats de les investigacions són patrimoni de la humanitat.

Universalisme: la ciència ha de ser oberta tant pel que fa a nacionalitats, races, religió, sexe i classe social. Aquest principi és una clara referència als abusos i injustícies que procura ser o no ser dins de certes élites científiques i les discriminacions de caire gremial

Desinterès: La ciència es cultiva pel sol afany del saber. Aquesta premissa refusa les investigacions que es fan estrictament per diners i vol servir també de distanciament entre el científic i l'aplicació dels seus descobriments.

Originalitat: La ciència com a descobriment d'allò que és desconegut. Aquesta és una condició indispensable, per exemple, per a la publicació d'un article. Així també se censura el plagi científic.

Escepticisme: Els científics no accepten res que no estigui comprovat. Aquesta norma reforça el concepte de validació i estimula l'esperit crític, mal company del dogmatisme.

Hi ha, com hem vist de manera simplificada, una concordança notable entre les normes mertonianes i els drets humans: el comunalisme està protegit pel dret de la llibertat d'expressió, l'universalisme és conseqüència de la indiscriminació, etc.

- Podries rebatejar amb mots més usuals aquestes normes?
- Posa un exemple de descoberta científica que les compleixi?
- Quines normes vulnera la tasca investigadora del Dr. Jekyll?

PER SABER-NE MÉS

1. La identitat

Parlant amb Sara, Henry li diu: "Ell sóc joc". Aquest tema de la doble identitat o de l'escissió de la personalitat ha estat molt explorat, tant en literatura com en filosofia.

Text: El costat dolent i el costat bo

"El costat dolent de la meua naturalesa, al qual jo havia atorgat el poder d'aniquilar temporalment l'altre, era menys desenvolupat que el costat bo, al qual acabava de desplaçar. Això era natural, perquè al llarg de la meua vida, que després de tot havia estat totalment dedicada a l'esforç, a la virtut i a la renúncia, l'havia exercitat i esgotat menys. Per això, vaig pensar, Edward Hyde és més baix, prim i jove que Henry Jekyll. De la mateixa manera que

el bé brillava en el rostre de l'un, el mal estava clarament escrit a la cara de l'altra. Aquest mal havia deixat en el cos la petjada de la deformitat i la degeneració.” R.L. Stevenson, *El Dr. Jekyll i Mr. Hyde*, pàg. 104-105.

- Què vol dir el costat bo o el costat dolent?
- Hi ha dos costats antagonistes?
- La relació entre el físic i el caràcter és tan "clara" com diu el text?

Text: Un jo escindit

“Fou l'exageració de les meves aspiracions i no la magnitud de les meves faltes el que em va fer com era, i va separar del meu interior, més del que és comú a la majoria de la gent, les dues províncies del bé i del mal que componen la doble naturalesa de l'home. (...) Cada dia i amb l'ajuda dels dos aspectes de la meua intel·ligència, el moral i l'intel·lectual, m'acostava més a la veritat, el descobriment parcial de la qual m'ha portat al aquest terrible naufragi, i que consisteix en què l'ésser humà no és un, sinó dos. I dic dos perquè els meus coneixements no han anat més enllà d'aquest procés. Més endavant altres sobrepassaran els meus coneixements i m'atreveixo a predir que ala fi l'ésser humà serà tingut i reconegut com un conglomerat de personalitats diverses, discrepants i independents. (...)” R.L. Stevenson *El Dr. Jekyll i Mr. Hyde*, pàg. 100-101

- Creus que efectivament els humans tenim dins nostre una part bona i una de dolenta?
- En què et bases per afirmar-ho?
- Intel·lecte i moral són dues parts distintes, com afirma l'autor?
- Creus que hi ha alguna investigació que li hagi donat la raó en aquesta idea que l'ésser humà és un conglomerat de personalitats diverses?
- Diverses, és el mateix que discrepants i independents?

2. La recerca científica

Malgrat el reconegut avenç i les millores pràctiques que ha suposat l'aplicació de la ciència, hi ha un cert recel cap a certes formes de la seva aplicació. L'home se sent presoner de les seves pròpies descobertes i dels seus invents, i més d'un es pregunta si la tècnica no pot, en un futur, destruir l'home.

L'ús de l'energia nuclear, per exemple, o de l'enginyeria genètica s'han de considerar com un progrés tècnic o com una perversió del coneixement científic?

El menyspreu indiscriminat cap a la ciència o la tècnica; no pot ser bo de cap manera ho espatllaran tot etc. és un prejudici que es manifesta en confondre les màquines i els estris suposadament infernals i el bon o mal ús que en pugui fer l'home. Que per inseminació artificial es pugui tenir el fill desitjat és esplèndid; ara si hom fabrica fills per fer-los mendicants o esclavitzar-los, ja és una altra cosa.

La ciència i la tècnica ofereixen la possibilitat de realització de vells desitjos de l'home: viatjar lluny amb rapidesa, volar, anar per sota l'aigua.

La ràpida transformació en els hàbits de vida més elementals que imposa l'avenç tecnològic obliga l'home a modificar constantment la seva vida, la seva manera de pensar i sentir, i provoca grans satisfaccions, però també noves pors: l'angoixa d'una explosió nuclear, el perill d'una guerra suïcida per a la humanitat.

Tampoc no volem ser pessimistes certament moltes de les crítiques que fem ara, les podem fer des d'una perspectiva de benestar que ha permès a una bona part de la humanitat de gaudir d'una vida còmoda i confiem que es pugui fer extensiva a les regions més pobres.

Tanmateix cada vegada hi ha una consciència més clara del risc que comporta aquesta desenfrenada carrera cap a la destrucció i cal esperar que si els homes hem estat capaços de fer màquines destructores també ho serem per a fer les màquines constructores i reparadores dels estralls comesos fins ara impunement.

Mai no podrem estar segurs que algú no usi l'avenç científic i tecnològic de manera irresponsable, sense valorar totes les conseqüències; la qüestió és si ens podem permetre d'aturar les investigacions, que, en determinats sentits són tan beneficioses?

Caldrà mesurar els riscos i establir criteris i crear canals de control democràtic per assegurar la llibertat i la pluralitat en la investigació o alhora la seva eticitat.

La investigació científica i la innovació industrial plantegen tipus de problemes ètics diferents:

- a) Consideracions a l'hora d'escollir el projecte d'investigació.
- b) Consideracions relacionades amb l'experimentació científica. Molts problemes sorgeixen de voler fer experiments en grups controlats, on és evident que el grup experimental pren mal a causa de la nova tècnica que es prova.
- c) Relacionats amb la difusió de les descobertes científiques.
- d) Relacionats amb l'aplicació: els perills de la tècnica i la innovació industrial.

Podríeu posar algun exemple actual que generi tots quatre o algun dels problemes plantejats?

3. El risc

Text

“El risc és quelcom profundament inherent a la naturalesa i a l'acció humanes. Ho és de manera radical i profunda segons dos sentits diferents i complementaris: per una banda, s'ha de reconèixer que l'ésser humà és l'únic ésser autènticament capaç d'arriscar-se; per altra banda, hem d'admetre que mai no pot fugir del risc i que hi està lligat. Per justificar aquestes dues afirmacions fem una anàlisi resumida de l'estructura del risc.

El risc és intrínsec a qualsevol projecte humà, perquè comporta una elecció de fins i metes (el que anomenarem objectiu del projecte), als quals s'ha d'afegir una elecció dels mitjans adaptats a la

consecució de l'objectiu, i finalment la presència de les conseqüències que es poden donar en una situació creada per aconseguir l'objectiu.

(...) Una vida jugada amb la bandera de l'absència total de risc seria senzilla i purament una vida sense sentit, donat que el risc més fonamental al qual es troba exposat qualsevol ésser humà és ja simplement el de la orientació de la pròpia existència.” Evandro Agazzi. *El bien, el mal y la ciencia*. Pàg. 264.

- Relació entre la curiositat de la qual es parla al fragment anterior i el risc que és anomenat aquí.
- Com planteja l'autor la relació entre mitjans i fins?
- Contradiu en alguna mesura el fragment anterior?

4. Ètica professional

Text: Dotze principis per a una nova ètica professional de l'intel·lectual.

“1. El nostre saber conjectural objectiu va sempre més lluny del que una persona pot dominar. Per això no hi ha cap autoritat. Això regeix també dins de les especialitats.

2. És impossible evitar tots els errors, fins i tot si pensem només en tots els errors que en si són evitables. Tots els científics cometen errors contínuament. La vella idea que es pot evitar els errors, i que per això hi ha l'obligació d'evitar-los, s'ha de revisar: és errònia.

3. Naturalment, segueix essent feina nostra evitar errors quan és possible. Però precisament, per evitar-los, abans que res hem de tenir ben clar com és difícil evitar-los i que ningú no ho aconsegueix del tot. Tampoc no ho aconsegueixen els científics creadors, que es deixen portar per la seva intuïció: la intuïció també ens pot dur a l'error.

4. També a les nostres teories més ben corroborades s'hi poden amagar errors, i és una tasca específica dels científics buscar-los. La constatació que una teoria ben corroborada o un procediment pràctic molt usat és fal·lible pot ser un important descobriment.

5. Per tant, hem de modificar la nostra posició respecte dels nostres errors. És aquí on ha de començar la nostra reforma èticopràctica. Perquè l'antiga posició èticoprofessional porta a encobrir els nostres errors, a ocultar-los i, així, a oblidar-los tan ràpidament com puguem.

6. El nou principi fonamental és que per aprendre a evitar errors tant com sigui possible, hem d'aprendre precisament dels nostres errors. Encobrir errors és, per tant, el més gran pecat intel·lectual.

7. Per això hem d'esperar sempre ansiosament els nostres errors. Si els trobem els hem de gravar a la memòria: analitzar-los per tots els costats per detectar la causa.

8. La postura autocrítica i la sinceritat esdevenen, en aquesta mesura, un deure.

9. Perquè hem d'aprendre dels nostres errors, per això hem d'aprendre també a acceptar agraïts que els altres ens facin ser-ne conscients. Si fem conscients els altres dels seus errors, llavors ens hem de recordar sempre que nosaltres mateixos hem comès, com

ells, errors semblants. I hem de recordar que els més grans científics han comès errors. Clarament no afirmo que els nostres errors siguin perdonables habitualment: la nostra atenció no ha de minvar. Però és humanament inevitable cometre sempre errors.

10. Hem de tenir ben clar que necessitem altres persones per descobrir i corregir errors (i que ens necessiten a nosaltres per al mateix); especialment persones que han crescut amb unes altres idees en una altra atmosfera. També això porta a la tolerància.

11. Hem d'aprendre que l'autocrítica és la millor crítica; però que la crítica a través dels altres és una necessitat. És gairebé tan bona com l'autocrítica.

12. La crítica racional ha de ser sempre específica: ha d'oferir fonaments específics de per què sembla que siguin falses afirmacions específiques, hipòtesis específiques o arguments específics no vàlids. S'ha de guiar per la idea d'acostar-se tant com sigui possible a la veritat objectiva. Ha de ser, en aquest sentit, impersonal.

Els demano que considerin les meves formulacions com a propostes. Aquestes propostes han de mostrar que, també en el camp ètic, es poden fer propostes discutibles i millorables." Karl R. Popper, *"Tolerància i responsabilitat intel·lectual"*. *Extracte de la Conferència pronunciada el 26 de maig de 1981 a la Universitat de Tubinga, Alemanya. Repetida el 16 de març de 1982 en el Cicle de Converses sobre la Tolerància a la Universitat de Viena, Àustria.*

- Podríem dir en una frase cadascuna dels 12 principis?
- Per què creus que es titula principis d'una nova ètica?
- Pots esbrinar qui era Karl Popper?

5. La responsabilitat moral del científic

El problema de la responsabilitat moral dels científics ha adquirit importància creixent des de la Segona Guerra Mundial. La creació d'armament i les connotacions polítiques dels científics d'un bloc i l'altre va iniciar una reflexió que s'ha anat consolidant en la mesura que la ciència i la tècnica s'han implicat en el procés productiu.

Com que la ciència permet d'obtenir instruments de poder, es converteix en l'eix de la lluita política i en mitjà de dominació i per això el paper dels científics es mou entre l'ètica i el poder.

La ciència pot proporcionar dues grans maneres de beneficis: pot disminuir les coses dolentes i augmentar les bones. La ciència pot abolir la pobresa i aconseguir millores en les feines pesades, pot millorar la producció agrícola, pot augmentar el benestar gràcies a la higiene, a la medicina, als medicaments.

- a) Volem dir que abans de la segona guerra mundial no hi havia reflexió sobre la responsabilitat moral dels científics?
- b) Com és que si la ciència pot fer tot això bo hi ha més igualtat entre els humans i tothom gaudeix dels seus beneficis.
- c) Pots explicar el sentit de la següent frase de Jacob?

"No són les idees de la ciència les que engendren passions. Són les passions les que utilitzen la ciència per a fer costat a la seva causa. La ciència no condueix al racisme i a l'odi. És l'odi que crida la ciència per justificar el seu racisme" F. Jacob (1970)

6. Deontologia mèdica.

Jekyll confessa a Sara: "m'he equivocat, perquè com a metge el que he de fer és esmorteir el dolor i no causar-lo. Vaig fer un jurament". Efectivament tots els estudiants quan acaben la carrera de medicina fan simbòlicament l'anomenat jurament hipocràtic.

El jurament hipocràtic

El jurament hipocràtic va néixer a la illa de Cos el segle V aC. i havia de ser subscrit per tots aquells que volien exercir la medicina. El text antic diu així:

Juro per Apol.lo metge, per Escolapi, Higieia i Panacea i per tots els déus i deesses posant-los com a testimonis, que compliré els següents deures:

Consideraré el meu mestre en medicina com els meus pares i als seus fills com els meus germans.

Procuraré el benefici dels malalts, posant les meves forces i raonaments m'abstindrè de causar-los cap mal o injustícia. No donaré cap verí a ningú ni quan me'l demani.

A qualsevol casa que entri, entraré per ser útil als malalts i evitaré tot error i corrupció, sobre tot la seducció de dones i nens. Tot allò que vegi o escolti durant l'exercici de la meva professió, ho guardaré com un secret.

Podries "traduir" aquest llenguatge i dir què hauria o no hauria de fer un metge avui segons aquest antic codi?

- Quan un malalt li demani un calmant li ha de donar
- Quan un malalt li demani un calmant no li ha de donar
- Un metge ha d'acceptar l'eutanàsia?
- Un metge pot obligar un pacient a prendre una medicina?
- Un metge pot obligar un pacient a operar-se?
- Un metge pot donar una medicina a un malalt sense que aquest ho sàpiga?
- Un metge pot experimentar amb el malalt sense el seu consentiment?
- Un metge ha de posar en perill la seva vida per salvar un pacient?
- Creus que un codi així avui seria adequat?

Què en diuen els diaris?

Coneixes algun cas que surti als diaris d'algú que ha fet una maldat i que els veïns i fins els amics diuen que era una persona normal i fins bona persona?

AVALUACIÓ

- Has canviat o matisaries algunes de les respostes inicials?
 - .Si han canviat. En què han canviat?
 - .Si no han canviat. Per què creus que no han canviat?
- Què has après?
- Perquè et pot servir haver vist i treballat aquesta pel·lícula?
- Creus que el que passa a la pel·lícula té alguna cosa a veure amb tu o no t'afecta per res?

Altres recursos

Lectures

Aquest tema del bé i el mal es troba també molt clarament a la novel·la d'Italo Calvino *El vescompte demediat* (El vizconde demediado)

Webs

Hi ha moltes webs que parlen de les distintes versions de la novel·la, en teatre o cinema i també moltes altres que es refereixen als personatges dins el marc de les novel·les d'horror, des de l'ètica, etc.